

NEJEN EGYPTOLOGOVÉ MILUJÍ EGYPT

Dale James Osborn

Jiřina Růžová

Patrně každá knihovna má své věrné a mnohdy i velmi zajímavé návštěvníky. Výjimkou není ani knihovna Českého (dříve Československého) egyptologického ústavu, který spravuje jediný specializovaný fond literatury zabývající se kulturou starého Egypta.

Mezi velmi aktivní uživatele naší knihovny patřil nedávno zesnulý pan dr. Dale James Osborn. Vzpomínám na jeho první návštěvy v roce 1980, v době, kdy po sňatku s Češkou dr. Janou Kosinovou přesídlil do Prahy. K prvním rozhlédnutím v novém domově patřily pravidelné návštěvy dr. Osborna v knihovně našeho ústavu, které zůstal věrný až do doby, kdy mu nemoc zabránila kohokoliv navštěvovat.

Zaměřením byl D. J. Osborn zoolog, který po mnoho let zkoumal egyptskou faunu, získal hluboký vztah k Egyptu a do této země se několikrát vrátil. Je tedy logické, že jeho kroky vedly právě do egyptologického ústavu,

Obr. 1 Dr. Dale James Osborn.

kde se s námi spřátelil. Z Osbornova života si dovolím poodhalit momenty, o nichž asi málokdo něco ví.

D. J. Osborn se narodil 10. května 1922 v malém městě Hemet ve státě Kalifornie v USA, kde byl vychován v rodině patřící ke střední společenské vrstvě. Otec byl truhlářem, k malému domku patřilo hospodářství. Dale James byl nejmladším ze 4 dětí. Nejstarší sestra se narodila v r. 1900, dva bratři v letech 1907 a 1910, takže benjamínek Dale James byl rodinou rozmazlován. V domě žila ještě babička z matčiny strany. Osbornovi bydleli na venkově, ale nevěnovali se pouze těžké manuální práci v dílně, na zahradě a na polích, byli to lidé toužící i po kulturním vyžití. Otec byl vášnivý čtenář a milovník operet a muzikálů 20. a 30. let, doma stále zněly desky J. Offenbacha a F. Lehára. Později v Praze připomínalo Daleovi tuto část dětství Hudební divadlo Karlín. Otec byl také členem spolku Rosenkruciánů, kteří v San José založili egyptské muzeum. Rodina byla soudržná, dospělé děti se často vracely domů na návštěvu.

V rodném kraji absolvoval D. J. Osborn základní a středoškolské vzdělání. Velmi ho bavily fyzika, botanika a zoologie; jako středoškolák se účastnil brigád zaměřených na prevenci proti požárům, což bylo nutné vzhledem k volně kopcovité krajině se značně porostlými svahy. Zkušenosti z těchto brigád Osborn později využil, když pracoval jako ranger, zoolog a ochránce přírody.

V době války sloužil Osborn 3 roky u NAVY (amerického námořnictva) v pozemních kasárnách jako instruktor výcviku speciální techniky. Neměl však příležitost zúčastnit se bojů na moři. Při odchodu od námořnictva bylo Osbornovi – stejně tak jako ostatním – nabídnuto zvýšení vzdělání, čehož se chopil. Tato skutečnost mu pomohla dokončit vysokoškolská studia, aniž se zadlužil. Vysokoškolské vzdělání získal tedy v USA, titul bakaláře na Colorado State College v r. 1948, magistra na University Wyoming, kde v letech 1949–50 působil jako zoolog-instruktor. Tehdy se začal specializovat na studium savců.

Krátce po propuštění z armády se D. J. Osborn oženil s dívkou z Long Islandu. Mladí Osbornovi bydleli v mobilním domě na pozemku univerzity, kde Dale studoval a pracoval jako demonstrátor. Manžel a brzy nato otec Dale byl neustále mimo domov; cizí prostředí a nepříliš přátelsky naklonění lidé způsobili, že to mladá paní Osbornová vzdala a odjela i se synem do svého původního domova. Brzy poté byl vyřízen rozvod.

V r. 1957 obhájil D. J. Osborn titul Ph.D. na McGill University v Kanadě, kde mu bylo umožněno získávat praxi v roli zoologa-demonstrátora. Jeho disertační práce o hraboších na Labradoru však nebyla publikována.

D. J. Osborn poté vystřídal několik působišť, jak na pozicích vědeckého pracovníka, tak na pedagogických postech. Podařilo se mu získat i několik grantů, které mu umožnily financovat výzkum savců. Příkladem Osbornovy pedagogické práce je jeho činnost na Robert College v Istanbulu v letech 1957–60, kde byl docentem. Několik let zde vedl katedru přírodních věd a zároveň byl vedoucím rozsáhlého výzkumu. V tomto působišti se také dobře finančně zabezpečil.

Snaha zakotvit v pevných partnerských vztazích vedla D. J. Osborna k uzavření

dalšího manželského svazku. Druhá manželka byla bioložka, přibližně stejného věku jako Osborn a pocházela z intelektuálské rodiny. Spolu žili dlouho; narodily se jim 3 děti, s jednou z dcer se Osborn pravidelně stýkal i později, kdy žil v Čechách. V letech 1965–67 působil Osborn v Egyptě, kde vedl grant, který uskutečňoval u „Námořní výzkumné jednotky č. 3“ (NAMRU no. 3). Paní Osbornová vystudovala biologii a chemii, ale v Egyptě nebyla zaměstnána; děti zde chodily do amerických škol. Osborn měl v Egyptě v rámci výzkumu značnou svobodu pohybu, pracoval hlavně v oblasti při hranicích se Súdánem, kam se mnoho cizinců nedostalo. Patrně častá nepřítomnost otce a pozdější odjezd dětí na studia do Švýcarska způsobily rozpad rodiny. Osborn dostal v Egyptě žloutenku a v r. 1969 odjel z Egypta do Chicaga, kde potom pracoval dalších deset let v tamní ZOO.

V době, kdy byl Osborn zaměstnán v ZOO, uveřejnil mnoho článků, jejichž tématem byli savci. V tomto období se plně věnoval monografii o současných savcích žijících v Egyptě. V roce 1977 vydal svoji první příručku o egyptských savcích z faraonského období a v dalších letech se plně věnoval zoo-egyptologické problematice. Vydal například několik studií určujících nálezy z Tutanchamonovy hrobky. Tehdy uzavřel Osborn třetí manželství se ženou narozenou v r.1937, tedy o 15 let mladší než byl on sám. Toto manželství bylo bezdětné, partnerka psychicky onemocněla a i tento svazek se později rozpadl.

Během jednoho z opakovaných pobytů v Egyptě se D. J. Osborn setkal s botaničkou dr. Janou Kosinovou a toto setkání mělo pro další život obou velký význam. Kosinová přijela do Egypta poprvé v r. 1967 na devítiměsíční stáž. Náplní její práce byl výzkum polních plevelů. V té době se Osborn právě chystal s kolegy do pouště sbírat rostliny, které tvoří součást potravy savců a napadlo ho pozvat české botaniky na výpravu. Tehdy Češi tuto nabídku z různých důvodů odmítli. Dalších deset let se Osborn a Kosinová neviděli a ani o sobě neslyšeli. Kosinová se do Egypta znovu dostala v roce 1971, aby pokračovala ve svém výzkumu plevelů a potom v letech 1977, 1978 a 1982. S Osbornem se setkala v roce 1977, téměř přesně po deseti letech a přidala se k americké výpravě do Katarské prolákliny, kde v oáze Moghra studovala místní vegetaci. V té době se vyrovnávala s rozpadem vlastní rodiny. Spolupráce obou vědců vyústila v přátelství a dokonce životní partnerství. Osborn tehdy dokončoval svoji knihu „Contemporary mammals of Egypt including Sinai.“ Domluvili se, že spolu začnou žít, až tato publikace vyjde. Překonalí spoustu úřadování a v listopadu r. 1979 se vzali. Při rozhodování, kde spolu budou žít, hrály nejvýznamnější roli vztahy, které měla paní v Česku (rodiče, syn).

D. J. Osbornovi bylo v době přesunu do tehdejšího Československa 58 let. Vzhledem k situaci v normalizačním státě nepřicházelo v úvahu, aby se v ČSSR ucházel o práci, ale o předběžnou penzi v USA mohl požádat až v 62 letech, o řádnou v 65 letech. Každý rok museli manželé Osbornovi znovu žádat o prodloužení jeho pobytu, což v temperamentním Osbornovi občas vzbuzovalo výbuchy zlosti. Jedině vstřícnost a obětavost paní dr. Osbornové, které se podařilo zvládnout širokou škálu povinností naložených na ni v roli vysokoškolské učitelky, vědecké pracovnice, matky zprvu malého syna i partnerky intelektuála, a vzájemný silný citový

vztah obou partnerů, mohly překonat všechny překážky, které jim v Čechách osud nachystal. Paní Osbornová si uvědomila, že nebude možné pokračovat v budování vlastní, velmi aktivní vědecké kariéry vedle muže, který by nemohl uplatnit svoji vědeckou erudici získanou v poněkud jiné části světa. Soustředila se na vytvoření pevného zázemí a pomoc manželovi v počátcích jeho spolupráce s českými vědci. D. J. Osborn prožil českou anabázi svého pestrého života jako milovaný partner, kterému bylo umožněno realizovat se po všech stránkách. Měl dost času navštěvovat české univerzitní prostředí a pohybovat se po knihovnách, kde čerpal náměty na další články a zejména na své stěžejní dílo „The Mammals of Ancient Egypt“ vydané nakladatelstvím Aris and Phillips v roce 1998. Druhým autorem této publikace je Jana Osbornová.

D. J. Osborn se intenzivně věnoval výchově manželčina syna Martina od jeho osmi let. Shodou okolností v roce 1990 odešel Martin na studia do USA, kde dodnes žije.

Na dr. Dale Jamese Osborna vzpomínají jak kolegové přírodovědci, tak i pracovníci všech českých institucí, které během 24 let svého života v Praze navštěvoval.